

DOAR UN ROMAN DE SERIE

După ce istoria (care uneori acționează cu întârziere) l-a eliberat din funcție, Dumitru Popescu – Dumnezeu ne asaltează cu romane și memorii, care în esența lor nu sunt imune la nostalgii. Afirmăția pornește de la ultimul roman al scriitorului, **Artemis sau uzurparea sentimentului**, Ed. RAO, 2013.

De multe ori opera primește chipul celui care o citește. Și “citirea” istoriei se face, vorba lui Moromete, după “facultățile” celui care o citește.

Un literat din garda veche, învățat cu multe, susține că *Artemis ...* este “un roman atât de original, de bogat în conținut și de frumos în expresie, cu o arhitectură inedită, cu personaje oameni adevărați în carne și oase, cu probleme acute ale vremii în care trăiesc.” [unde este *încât?*] Un altul afirmă: “ceea ce surprinde în acest roman este spectaculoasa coagulare ideatică [...] contextul istoric – sau al actualității – interesează mai puțin. Nu neaparat deoarece ficțiunea rămâne până la un punct, în stare independentă, ci pentru că ideatica romanelor lui Dumitru Popescu depășește epoca pe care o traversează afirmând caracterul de inerentă ciclicitate a istoriei.”

Cronicile din care am citat s-au axat (foarte bine) pe analiza estetică a textului, dar derulată numai pe o dimensiune laudativă, dimensiunea lui ideologico-politică fiind ocolită (conștient/inconștient?). Or, în cazul acestui roman tocmai acest aspect trebuia vizitat cu atenție, și cu atât mai mult cu cât dimensiunea ideologică cu nuanțe nostalgice nu este suficient mascată și tocmai ea diminuează valoarea romanului ca operă literară. Aprecierile citate dau novicelui impresia că în proza românească postbelică și postdecembristă n-ar exista un Augustin Buzura, Nicolae Breban, Gabriela Adameșteanu și alți câțiva mai bătrâni sau mai tineri.

Artemis sau uzurparea sentimentului este, până la un punct, un roman politic, și după cum cere “tradiția”, este condimentat cu o poveste / povești de iubire. În povestea erotică, cea de prim plan, sunt implicați nimeni alții decât protagonistul (vom vedea cine este și ce face) și fiica celui aflat în centrul romanului politic. Liantul celor două axe narrative este Artemis, protagonistul romanului. Dacă întoarcem ochii doar spre romanul românesc vom constata că schema nu este deloc originală. Nouă nu este nici împănarea romanului politic-erotic cu texte poetice semnate tocmai de protagonist. Personală este doar abilitatea, chiar talentul, cu care încarcă poeziile cu înțelesuri și “manipularea” lor în interiorul textului românesc.

Prin tema politică romanul se înscrie în parametrii realismului, iar prin cea a iubirii în cei ai romanului analitic/psihologic.

Cu ochiul însărcinat și învățat să fie vigilent, romancierul surprinde conținutul și consecințele capitalismului românesc original. Realitățile surprinse sunt adevărate și dureroase numai că ... naratorul nu este suficient detașat, ci, voalat, subiectiv-*partinic*. Mai toate problemele puse pe tapet sunt lăsate în coadă de pește. Atenție! A nu se confunda această tehnică cu ideea de “operă deschisă”, cu libertatea dată cititorului de a judeca și aprecia el problemele. În perioada antedecembristă se citea nu numai pentru *șopârlițele* din text. Azi, constată naratorul, “literatura nici nu mai e citită, muzica mare trage să moară, artele plastice de-abia își duc zilele, iar teatrul s-a convertit la sălămbăieli, luând locul circului” (p.34). Naratorul uită să-și amintească (avea prilejul în roman) că și în comunism cultura nepartinică era cenușăreasă. Orientarea subiectiv-ideologică se vede și din plăcerea cu care “dezvăluie” relațiile nu totdeauna confraterne dintre scriitori. În lumea lor ar domina invidia, fuga după glorie, compromisurile, respingerea dintre generații. Toate tarele astea sunt văzute ca fiind caracteristice vremii de azi. După cum punctam mai sus, scriitorul/naratorul uită că în comunism asemenea tare socio-morale erau cultivate și întreținute de sistem.

Ochiul naratorului surprinde degradarea economică, politică, morală a societății. Din păcate, încet-încet, critica alunecă în logoree, în pagini prozastice banale. Discuțiile politice, în care campion este candidatul la președinție, nu au nerv și conținut, iar sechele ale limbajului de lemn sunt mereu prezente. Discursul politic al președintelui partidului de centru dreapta atinge paranoia. Pornind de la un discurs a lui Veșmișteanu, protagonistul afirmă (convin/ironic?): “- Pe mine m-a cucerit expunerea. E o încercare de a resuscita vocația românească a problematizării. Am avut-o și

în perioada interbelică și în cea comunistă, fiindcă e o perenitate spirituală a nației. Acum când credeam că a pierit, parcă reappare” (p. 70). Același Artemis remarcă mai departe: “Asta i se părea lamentabil în politică: minciuna, calomnia, înscenările, manipularea grosolană a publicului, demagogia deșănțată, lipsa oricărui simț civic și moral. Nu vedea nici o legitimitate în succesul electoral obținut pe această cale. Victorioșii intrați în posesia puterii erau produsul falsurilor, al ducerii în eroare, al imaginilor publice trucate, ba și al fraudării propriu-zise a scrutinului.” (p.86) Observația lui Artemis, redată de autorul-narator în stilul indirect liber, este cât se poate de adevărată, dar nici un indiciu că realitatea observată repetă un anumit eveniment mai vechi.

Un capitol pur ideologic este al optsprezecelea (nu e singurul). “Evenimentul” povestit este întâlnirea, “bine motivată”, dintre Traian Angelescu, persoană importantă în fosta conducere comunistă și Veșmițeanu președintele partidului de centru dreapta și candidat la Președinție, adică, dintre “foștii” și “actualii”. Dialogul celor doi surprinde realitățile dureroase ale capitalismului nostru original, dar explicate tezist de fiecare, unul din perspectiva “comunismului cu față umană”, celălalt din perspectiva interesului propriu, perspectiva electorală pentru prezidențiale. Sunt pagini în care sunt strecurate idei și atitudini antioccidentale și antiamericane (p.38-39). Ai libertatea orientării politice, dar e greu de înțeles înverșunarea critică a autorului-narator la adresa prezentului câtă vreme cei care conduc azi nu fac decât să continue perioada anterioară la configurarea căreia a contribuit și el. Se va spune că Dumitru Popescu este sincer, că regretă faptele din cealaltă viață și că și le asumă. Să-l credem, dar să nu uităm că păcatele, și iertate, te urmăresc mai departe ca umbra!

Ca roman cu pretenții politice, *Artemis* ... conține prea multe pagini care doar verbalizează scriptic *show*-urile politice de la TV. Ca exemplu e suficient “capitolul douăzeci și doi”.

Artemis ... este un roman de actualitate, dar e prea mult să susții că “e un roman de idei, de analize [...] în care cititorul se poate regăsi pe sine în societatea în care trăiește” și din această pricină “E un roman care se citește cu plăcere, cu încântare intelectuală și cu folos.” În contextul recenziei din care am citat asemenea aprecieri raportate la romanul contemporan asemănătoare prin subiect, mi se par părtinitoare și că lansează ideea că numai în acest roman cititorul de azi se regăsește.

Artemis ... este bildungsromanul politic al lui Artemis. Ca roman politic este foarte aproape de modelele: Rebreanu, Preda, dar cam departe ca valoare. Câteva exemplificări vor ilustra faptul că autorul lui *Artemis* .. nu se poate sustrage modelelor. Ne amintim că romanul lui Rebreanu, *Gorila*, ne plimbă prin culisele grupărilor politice care se luptă pentru putere. Deosebirea dintre Pahonțu și Artemis stă în aceea că personajul lui Dumitru Popescu nu face efectiv politică. De asemenea discuțiile și confruntările politice din romanul rebrenian sunt mult mai substanțiale, mai nervoase, susținute adecvat epic, chiar cu deznodământ dramatic decât cele din romanul despre care facem vorbire în aceste rânduri. De asemenea ne amintim de celebrul incipit al *Răscoalei* în care arendașul (fermierul?!) caracterizează ca un sociolog profesionist, de fapt jignitor și disprețuitor, pe țăranul român. Călătorind cu trenul, alături de bunică, Artemis ascultă povestea acesteia despre discuția pe care aceasta a avut-o în timpul unei *călătorii cu trenul* cu un fermier postdecembrist. Iată-o “reprodusă” de narator prin *auzul* nepotului: “*Persoana cu care intrase ea în conversație având aspect prosper, cam grosier, profera observații sociale ofensatoare. Cineva afirmase că mulți români mor de foame, la figurat și la propriu. Fermierul întrebase de unde știe. Din viața înconjurătoare, i se răspunse, în bătaie de joc – văietându-l, chipurile – că el nu are televizor. Ba nu, are, protestase individul, dar la televizor se minte. Cine și cum moare de foame? Știi ei câtă mâncare se aruncă? El, la fermă, când nu are desfacere, varsă sute de kilograme de lapte. În toamnă, a dat la porci câteva căruțe cu pepeni, fiindcă angroșiștii cumpărau de la turci. Să se ducă ei acum în București, să se uite prin pubele, să vadă câte alimente bune de mâncat se găsesc acolo. În piețe, la restaurante, pe lângă blocuri. Poate unora le-o fi lene să le ia.*

Mi-a sărit țandăra, spunea bunică, m-am simțit jignită personal. Dumneata dacă rămâi lefter, să zicem, nu-ți doresc asta deși ... am strecurat ca un dubiu, te-ai duce să mănânci de la lada de gunoi? Legume fleșcăite, pepeni cum zici că ai dat la porci, resturi din farfuriile clienților de la

restaurante, câte ceva expirat aruncat de amărății de la blocuri care abia își asigură strictul necesar zilnic? Sau îți închipui că săracii sunt ca porcii dumnitale? Nu știi, n-ai de unde să știi.”

Schema “ideologică” este aceeași cu cea din romanul lui Rebreanu, doar conținutul concret diferă, el fiind impus de momentul istoric al prezentului (din roman). Scriitorul are abilitatea de a adapta la realitățile postdecembriste ceea ce a împrumutat.

Simultan cu instruirea politică, Artemis trece și prin câteva experiențe erotice numite Sorana, Divi, Doamna Garofeanu. Experiențele erotice ale protagonistului ne duc gândul spre romanul *Femei* al lui Mihail Sebastian. De la un punct încolo, eroul are chiar obsesii erotice. Acest lucru îl spune finalul capitolului doisprezece: “Artemis rămase dincolo de ușă, uitând ce are de făcut. Grozavă femeie își zicea. Puțin i-a păsat că a intrat cineva și o vede. Stătea goală, răsturnată pe pat ca o împărăteasă, cum rămăsese din îmbrățișarea lui, cu ochii străpungând tavanul. Femeie puternică, femeie matrice, femeie biblică. Zeiesă. Veșmințeanu și-o merită, e din aceeași stirpe. Se urni greu, ducând știrea de presă lui Viziru care avea legătura cu București, sub impresia scenei surprinse, obsedat de trupul alb, îmbeșugat, căruia abia acum îi înțelegea grandoarea.” (p.149)

Idila lui Artemis cu Sorana, fiica lui Veșmințeanu seamănă izbitor, în afară de deznodământ, cu idila dintre tânărul scriitor și Zoe Ceaușescu din *Supleantul*, romanul lui Petru Popescu. Pentru verificare, cititorul *Supleantului* poate citi/reciti capitolele 8-9-10-11 din romanul lui Dumitru Popescu. Pentru moment, nu putem spune decât că Sorana este mai *urâtă* decât Zoe.

În problemele erosului autorul lui *Artemis* ... vrea să fie un camilpetrescian. Eroul său, în sedințele de amor, ține adevărate prelegeri filosofico-morale și psihologice despre relația erotică din cuplu. Din păcate, lecțiile fiind prea lungi și dese alunecă în banalități și în vorbărie. Dumitru Popescu se depărtează de Camil Petrescu prin faptul că în “dialoguri” este implicată și partenera de amor. Scopul fundamental al disertațiilor este de a demonstra degradarea iubirii în ultima vreme (vezi p.133-134). Alte exemple de observații despre femei și iubire: p.52-53; 177-182; 211-214; 354-356; 391-395; 412-413.

Autorul, prin personajul său, abuzează de filosofare, are o adevărată plăcere să gloseze în postura de specialist indiferent de domeniu. De exemplu, în capitolul 20, având pretext decesul unui mare actor (calificativul este al autorului-narator), se lansează prin gura lui Artemis, absolvent al Institutului de Artă Dramatică, într-o “eseistică” despre arta actorului, iar în capitolul 21 despre muzica cultă (Bach) și despre hora românească. Ceea ce poate impresiona în aceste “prelegeri” este capacitatea de a manevra logoreea printr-un limbaj elitist sau altfel spus, impresionează ambalajul.

Cu toate că urmează exemplul/sfatul lui Rebreanu (“Creația literară nu poate fi decât sinteză. Omul pe care îl zugrăvesc eu o fi având și trebuie să aibă asemănări cu mii de oameni, cum au și în viață toți oamenii, dar trăiește numai prin ceea ce are unic și deosebit.” – *Cred*), unele din personajele sale nu sunt prea greu de identificat în persoane reale din vremea noastră postdecembristă. Mă gândesc la unul ușor de deconspirat: Mircea Veșmințeanu, candidat la președinția țării. Se cunosc rezultatele alegerilor! Romancierul a ales în scop ironic acest nume (Mircea cel Veșnic însuși mână în luptă oastea-i.) E o supoziție. Dacă se dovedește validă, laudă scriitorului.

Cu toată înfățișarea lui bărbătească, cu toată gestică și vorbele alese, Veșmințeanu nu are carismă. Cei care roiesc în jurul lui nu-l apreciază, doar îl lingușesc și i se supun din interes, nu din devotament. Politicianul se impune doar prin sedințele de partid și prin discursurile politice gonflabile. E întruparea demagogului politic care vorbește “cu tot aparatul bucal” și mai puțin cu creierul, încât “Afirmările emise [...] căpătau o rezonanță de verdict științific, depersonalizându-se, curățându-se de orice imperfecțiune umană.” (p.8) Are convingerea “În fapt eu exprim o gamă mult mai largă de aspirații și interese decât reprezintă partidul.” Veșmințeanu e politicianul viclean și cinic: “Dragă, în meseriile noastre se cere multă flexibilitate [adică lipsă de principii]. În campania care mă așteaptă, sinceritatea, autocritica, cum i-ai zis, e un ingredient picant. Derutează adversarii și atrage simpatia celor nehotărâți.” (p.17) Singura lui ideologie și plan politic este pofta de putere. Scriitorul îi întregeste portretul cu noi și noi amănunte de limbaj și gestică. Toate aceste amănunte gravitează în jurul motivului dinților: “Vorbea mai ales din dinți, aceștia strălucind incisiv și

intolerant, mergând până la sadism dacă adevărurile ar fi cerut-o. Apoi zâmbi transparent, dar evident dispus să se umanizeze, punându-și altcum în valoare dantura și anume pe o porțiune restrânsă, unde ferocitatea ideatică se transformă în vitalitate animalică, îngăduitoare.” (p.8-9) Poetul și eseistul Artemis, în particular, și cultura, în general, devin marota politicianului pofticios la președinție. De aceea cere ziaristului Viziru: “Îmi recomanzi un poet tânăr, original? Dintre cunoștințele tale [...] Înțelegi, n-aș vrea ceva care să-mi pună în lumină proastă gusturile literare. Dar nici ceva care să mă plaseze printre conformiști, printre sclerozați. [...] mi-ar conveni un băiat straniu, un nume care să șocheze, dar și să se confirme, înțelegi? Marele sofisticat în embrion..” și mai departe face judecăți de valoare “Văd în poezia sa [a lui Artemis] o subtilă expresie a psihologiei unei generații cam decepționate de politică, dar avide să purifice aerul social cu idealuri neuzate și să ne elibereze de o viziune rutinieră a vieții.” (p.26) Prima mișcare: Artemis primește premiul pentru poezie din partea Fundației Culturale a partidului de centru dreapta condusă de doamna Beatrice Garofeanu.

Spre lauda lui “marele sofisticat în embrion” nu e chiar rupt de realitate de vreme ce cugetă: “E de rău augur când în cetate [...] despre poezie ajung să se pronunțe politicienii” (p.27) După o asemenea afirmație te întrebi de ce poetul acceptă premiul care îl “promovează”? Desigur și-l asumă ca punct de pornire a unei noi experiențe de viață.

Și în viața de familie, Mircea Veșmișteanu este un imoral. El se căsătorește nu din dragoste, nici pentru frumusețea femeii, Clementina fiind cam departe de acest criteriu, ci pentru averea și blazonul acesteia, care să-i susțină cariera politică. Pentru a-și consuma energia erotică întreține relații extraconjugale cu Doamna Garofeanu pe care o pune în fruntea Fundației Culturale a partidului pe care îl conduce. Veșmișteanu nu se sfiește să facă din relația lui extraconjugală un secret al lui Polichinelle. Că tot suntem la capitolul familie, să mai reținem că nu manifestă nici o preocupare pentru educația odraslelor. Sorana, unicul copil, se *autoeducă* în spiritul libertin al vremii și în cinismul politic al cărui promotor sunt tocmai părinții.

În jurul Politicianului roiesc o serie de indivizi care nu se împiedică de principii, servind pe șef urmăresc obținerea a oarece beneficii. Aceștia sunt: Viziru, directorul cotidianului aservit lui Veșmișteanu; Bondocu, fost profesor de jurnalism și apoi jurnalist și “luptător” politic în slujba aceluiași Veșmișteanu; doamna Burcă, conducătoarea unei reviste de literatură; Aristide, secretarul general al partidului; Bobeica, vicepreședintele partidului; Dascălu, secretarul organizatoric și liderul grupului parlamentar. Se mai adaugă figuranții de la sindrofiile politicianului. Toți sunt personaje așezate ierarhic pe treptele decorului, care se mișcă și se execută la auzul plesnetului “biciului” dresorului de cai din maneaj. Sumar, dar esențial portretizate, personajele sunt bine așezate în insectarul politico-moral. Prozatorul are un real talent de portretist, și chiar de analist. Se vede că, în acest domeniu, a asimilat modelele (George Călinescu, Petru Dumitriu). Spre deosebire de modelele menționate, Dumitru Popescu nu folosește tușa groasă a caricaturii (poate în două cazuri, dar fără insistență și reveniri – Clementina și doamna Burcă în prima apariție).

Sorana, fiica Politicianului, este, în viziunea critică a romancierului, o ființă obraznic de libertină, o tupeistă din rândul cărora sunt fabricate divele de pe prima pagină a tabloidelor și de pe sticlă. Nu putea lipsi cireșa de pe tort! Sorana este titrată în limbi străine. În contextul realității din roman, Sorana devine simbolul tineretului debusolat de tranziție, care și-a pierdut axa valorilor și în terebilismul lor parcă o și refuză. Sorana se scaldă (se zbate e prea mult spus) în apele aspirațiilor (și astea destul de nebuloase) și deziluziilor. Ea se complăce în *status quo*-ul în care se află.

Celelalte personaje feminine cu care existența lui Artemis se intersectează pot fi considerate ilustrări individuale a unora din trăsăturile ce caracterizează pe Sorana. Atenție merită Doamna Garofeanu. Narratorul/Artemis face din Beatrice Garofeanu un etalon al feminității (fizice, senzoriale, psihologice). După ceva vreme de observații și așteptare cei doi, pentru o zi și o noapte devin iubiți. Am toate motivele să presupun că romancierul a dorit să facă din Beatrice Garofeanu o nouă Doamnă T, o Doamnă T din zilele noastre.

Pentru personajul feminin, scriitorul are apetență de psiholog și se străduiește să pătrundă în cele mai ascunse și inefabile cute ale sufletului. Sunt de apreciat reușitele, dar totuși nu i-aș acorda superlative.

Cu toate că prozatorul este un bun portretist, totuși lasă impresia că portretele feminine sunt verbalizări a unor picturi-portret de femei surprinse de pictor la diferite vârste biologic-psihologice și morale. Prin exces de stil și vorbărie aceste portrete par expresia unui critic de artă neîmplinit (în roman există un astfel de personaj). Poate greșesc în afirmație fiind sub impresia unor albume de artă revizitate de curând.

În fauna romanului, o adevărată oază este imaginea bunicii lui Artemis. Portretul, realizat treptat de-a lungul mai multor pagini, este imaginea unei ființe exemplară prin morală și mod de gândire. Paginile în care e prezentă bunica sunt încărcate de poezie și filosofie a existenței. Bunica e o femeie frumoasă și fermecătoare la toate vârstele, e un intelectual autentic, este o ființă de caracter ferm și consecvent, un stoic exemplar în trăirea iubirii frânte (iubitul fără s-o consulte pleacă în țara prietenă trimis de partidul comunist la instruire și perfecționare). Peste ani, copilul – tatăl lui Artemis – fructul amarei idile, moare împreună cu soția într-un accident de avion. Bunica își dedică tot restul vieții creșterii și educării nepotului. Poezia, *Plecarea*, omagiul nepotului pentru bunica, pentru frumusețile și sensurile ei merită citată: “Ultima ređută a copilăriei/ luată în asediu uitării și morții.../ Sîpete păstrau, curate,/ odoarele lăsate de valurile sorții// Cine să mai evoce pierdute umbre tutelare?/ Să mă călăuzească/ spre scumpele umbre tutelare? / Să mă călăuzească / spre scumpele, secatele izvoare? // Vidul genealogic mă-mpresoară, / Cad ca fulgii în timp, / Plecând, ai luat cu tine / și zeii micului Olimp.” Se simte metronomul eminesciano-blagian.

Contrar uzanțelor unei recenzii închei prezentarea personajelor cu protagonistul cărții, Artemis. Datele biografice puține sunt semnificative. Eroul s-a născut într-un oraș de provincie din sud. Orfan de mic, este crescut de bunica paternă. Urmează Institutul de Arte Dramatice. Din cauza îmbolnăvirii corzilor vocale e nevoit să renunțe la cariera actoricească și urmează Facultatea de Litere, afirmându-se ca poet și eseist. Artemis este intelectualul dintodeauna, idealist și, ca urmare, destul de ușor de manipulat pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă. Are o serie de caracteristici într-un cumul aparent paradoxal: fire introvertită, dornic de experiențe, ascuțit simț de observație, ușor impresionabil, poet subtil, vizitator al lumii politicianului Veșmințeanu. Se implică, e drept că nu până la capăt și nu total, în jocul și demagogia politică a candidatului la prezidențiale. Dincolo de viața semiboemă de poet ca platoșă, ceea ce îl salvează de ratări și deziluzii iremediabile este tonusul vital la care se adaugă beculețul de luciditate care mereu pâlpâie. Ca bărbat, Artemis are un “etern masculin” care atrage Evele. În final, el se *desparte* de Sorana, simbol al lumii prin care a călătorit și pe care a studiat-o.

Personajul lui Dumitru Popescu descinde din Ladima și Ștefan Gheorghidiu, personajele lui Camil Petrescu, și din Paul Ștefan (Parizianul) și Petrini, eroii lui Marin Preda. Totuși, Artemis nu atinge complexitatea și dramatismul acestor părinți.

Cu toate străduințele și artificiile nu se realizează o armonizare, o interpătrundere perfectă între romanul politic și romanul erotic. Deși modelul e vizibil cu ochiul liber, prezența celor 13 poezii ale lui Artemis este benefică pentru structura ideatică și compozițională a romanului. Poeziile se pot citi, merită acest lucru, și în afara contextului romanesc.

Romanul suferă de discursivitate. Sunt destule pagini de umplutură. O problemă majoră a romancierului care se respectă este de a ști ce, unde și cât să taie. Or, Dumitru Popescu cam nesocotește această regulă.

S-a remarcat limbajul elevat, dar am de depus un amendament: limbajul acesta intră în contradicție cu statutul personajelor, exceptându-l pe Artemis. Limbajul marelui politician și a trepădușilor din jurul său e demagogic și de lemn. În cazul lor limbajul este o “fațadă vopsită” dizarmonic, strident.

Tramei romanului îi lipsește nervul epic și adevărata confruntare de idei, totul curgând ca un râu leneș. Sunt câteva pagini care scoase din discursivitatea romanului și ajustate puțin pot deveni

nuvele de reală valoare. De exemplu, paginile despre Bunica, de departe cele mai realizate din roman, pot deveni o nuvelă exemplară.

Pentru a scăpa de iminenta acuzație de tezism partinic, prozatorul lasă unele aspecte și probleme suspendate, în coadă de pește. Nici finalul, cu toată bunăvoința, nu e un autentic "final deschis". Artemis și Sorana nu se mai războiesc, ei se despart, fiecare cu victoria lui: "– Eu am să plec în curând, spuse Artemis. Am proiectat o carte și mă duc s-o scriu în liniște. Acolo, la bunica ... [...] Am proiectat o carte [despre] răul pe care-l simțim acum, convingându-ne că nu mai e nimic de făcut, ba că o să fie și mai rău." Se simte aici o undă de deznădejde.

Autorul lui *Artemis...* e un bun meșteșugar, și promitea mult, dar confiscat de alte preocupări și obligații a ratat șansa și a rămas un romancier de serie.

Mediaș, ianuarie, 2014

Ionel POPA